

DE TERUGKEER VAN HET LESGEVEN & HET WERK VAN DE LERAAR

Gert Biesta

Brunel University London & Universiteit voor Humanistiek

EEN VRAAG

CADEAUTJE OF CADEAUBON?

DE TERUGKEER VAN HET LESGEVEN & HET WERK VAN DE LERAAR

aandacht voor het besef dat er in het onderwijs iets gegeven wordt
en dat leraren daar belangrijk werk in te verrichten hebben

ofwel omdat ze zelf iets geven en/of iets te geven hebben

ofwel doordat ze de aandacht van leerlingen richten op wat hen gegeven wordt
– inclusief dat leerlingen zichzelf gegeven worden

Wetende dat niet alles dat ons gegeven wordt,
leuk, prettig of gemakkelijk is!

Leven van wat komt (Erik Borgman)

KUNNEN WIJ DAT NOG?

HEBBEN WE DAAR IN HET ONDERWIJS
NOG VOLDOENDE AANDACHT EN RUIMTE VOOR?

EEN STUKJE GESCHIEDENIS: DE SCHOOL ALS KNECHT VAN 2 MEESTERS

**[1] een functie van en voor de samenleving
die ontstaat als de samenleving haar educatieve 'kracht' verliest**
(Hoe zit het overigens met de educatieve kracht van onze samenleving?)

**daarom heeft de samenleving terecht verwachtingen van de school
en staat de school open naar de samenleving**

[2] een plaats tussen 'thuis' en 'de straat': een oefenplaats

dit vraagt om afscherming van (de eisen van) de samenleving

**een spanning in het hart van het onderwijs
die veel docenten (her)kennen en kunnen hanteren
maar wat niet makkelijk is!**

vooral niet omdat ...

... TEGENWOORDIG DE 'STEM' VAN DE ENE MEESTER VEEL HARDER KLINKT DAN DIE VAN DE ANDERE

[1] te veel functie – te weinig oefenplaats

[2] te veel scholing – te weinig vorming

[3] te veel haast en wantrouwen – te weinig geduld en vertrouwen (de 'afrekencultuur')

[4] te veel gericht op opbrengsten – weinig zicht op het beschavingsargument

**dat we in het onderwijs dingen doen omdat we ze als samenleving
belangrijk vinden, of het nou (meetbaar) effect heeft of niet
bijvoorbeeld 'mix' van leerlingen; goede architectuur; kunst en cultuur**

**[5] te veel in de ban van onderwijs als (effectieve) interventie –
te weinig zicht op onderwijs als mensenwerk: van mensen en voor mens-zijn**

[6] te veel leerling (ouders, klanten) centraal – te weinig samenleven centraal

[7] te veel beheersingsmotief – te weinig ontvankelijkheidsmotief

HET ONDERWIJS IS UIT BALANS

HOE KRIJGEN WE HET WEER IN BALANS?

EEN BREDERE KIJK OP ONDERWIJSKWALITEIT: 'DE' 3 DOMEINEN

in het onderwijs gaat het niet alleen om kwalificatie: kennis, vaardigheden, houdingen
maar ook om socialisatie: normen, waarden, tradities en praktijken
en om de vorming van de persoon

EEN OPEN DEUR?

alles waar we mee in aanraking komen vormt ons als persoon
(ook onderwijs dat zegt zich alleen met kwalificatie bezig te houden)

nieuw is dat onderwijs niet alleen invloed heeft in deze domeinen,
maar ook een expliciete opdracht

dit brengt vooral persoonsvorming (weer) in beeld

Maar wat 'is' dat dan precies? En hoe doe je dat?

PERSOONSVORMING IS GEEN PERSOONLIJKHEIDSVORMING

↓
een verwarring bij 2032 en bij de inspectie
persoonlijkheidspsychologie: introvert, extravert, etcetera

PERSOONSVORMING HEEFT OOK NIET TE MAKEN MET ALLERLEI 'PSYCHOTECHNIEK'

↓
bijvoorbeeld: zelfsturing, de leerling als eigenaar van zijn/haar leerproces,
metacognitie, 21st century skills

↓
neo-behaviorisme waarmee kinderen meer en meer in hun hoofd worden gestopt
in plaats van in de wereld wordt gebracht

ook het probleem van de 'verdubbeling van het zelf'
Wie is het zelf dat stuurt? En wie is het zelf dat gestuurd wordt?

EN PERSOONSVORMING MOET NIET OPGEZADELD WORDEN MET ALLERLEI MODIEUZE IDEEEN

zoals 'grit,' 'resilience,' 'character,' 'growth mindset' (allemaal Engels)

Waarom zou onderwijs doorzettingsvermogen niet moeten bevorderen?

omdat een terrorist ook doorzettingsvermogen moet hebben!

Dus het gaat niet 'zomaar' om de vorming van de persoon,
maar om de juiste persoonsvorming,
de vorming van de goede persoon.

MAAR WIE BEPAALT WAT JUIST OF GOED IS?

[1] WIJ: DE ZITTENDE GENERATIE, DE HUIDIGE SAMENLEVING

hier is persoonsvorming socialisatie: aanpassen en inpassen
prima als het gaat om zulke zaken als omgangsvormen, verkeerregels,
de grondwet, de democratische rechtsstaat

**persoonsvorming is echter niet alleen een kwestie van ‘zo zijn onze manieren’
maar heeft ook te maken met het gegeven van de menselijke vrijheid**

**de leerling is niet alleen ‘materiaal’ dat gevormd moet worden
maar is ook een zelfstandig individu**
dat ja of nee kan zeggen, zus of zo kan doen,
met de stroom mee kan gaan of weerstand kan bieden

niet alleen object, maar ook een subject die zijn/haar eigen leven kan en moet leiden

**de uitdaging voor iedere mens is om op een verantwoordelijke,
duurzame en democratische manier met die vrijheid om te gaan**

[2] IK: EEN VOLWASSEN VORM VOOR MIJN VRIJHEID VINDEN

VOLWASSENHEID

niet de uitkomst van een ontwikkelingsproces
maar een manier van (proberen te) zijn
“in de wereld, maar niet in het centrum van de wereld” (Meirieu)

niet zomaar **achter je eigen verlangens aanlopen**
maar **steeds weer vragen of wat je verlangt goed is**
voor je eigen leven en voor je leven met anderen, op een kwetsbare planeet
goed leven – goed samenleven – duurzaam samenleven

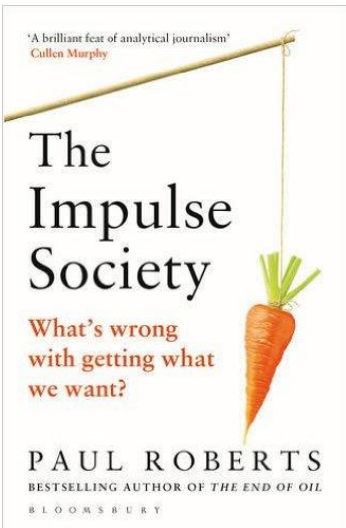
een kwestie van zelfbegrenzing in de ontmoeting met de ander en het andere
je iets willen laten gezeggen – je willen laten onderwijzen

volwassen-zijn als **een algemeen menselijk thema**, maar ook een
urgent thema in een wereld die vooral wil dat we meer verlangen

een “**impulse society**” (Roberts)
“What is wrong with getting what we want?”

een onvolwassen verlangen naar ‘spullen’ en naar (zuivere) identiteit: don’t touch me!

NOGMAALS: PERSOONSVORMING

socialisatie: vorming van personen

inleiden in tradities en praktijken

culturen, religies, beroepen, politiek

**de inrichting van de wereld tonen: ‘zo zijn onze manieren’
en leerlingen helpen zich te oriënteren en er een plek in te vinden
identiteit: Wie ben ik? Waar identificeer ik me mee?**

subjectificatie: vorming tot persoon-willen zijn

subjectiviteit: Hoe ben ik? Wat ga ik met mijn vrijheid doen?

oefenen met volwassen vrijheid

jezelf tegenkomen in de ontmoeting met de wereld

**het werk van de leraar: “in een andere mens het verlangen wekken
om volwassen in de wereld te willen zijn”**

**niet als therapie – maar juist ‘in’ en ‘door’ de vakken
waar je de wereld en jezelf in relatie tot die wereld kunt ontmoeten**

OM WAT VOOR SOORT PROCESSEN GAAT HET?

LEREN? ONTWIKKELEN? VORMEN?

het is niet alleen een kwestie van leren

het is geen kwestie van ontwikkelen

maar van het vormen van de ontwikkeling (de juiste ontwikkeling)
en de vorming van de wil: volwassen in de wereld willen zijn

ONDERWIJS ALS VORMING

het vormen van personen – en het vinden van een vorm voor mijn persoon-zijn
leren is hier een onderdeel van, maar is niet alles

LEREN: begrijpen – van mij naar de wereld – HOE KAN IK DIT BE-GRIJPEN?
ONDERWEZEN WORDEN: van de wereld naar mij – WAT VRAAGT DIT VAN MIJ?

HET BIJZONDERE KARAKTER VAN DE SCHOOL

de school: geen plaats waar geleerd kan worden
dat kan tegenwoordig eigenlijk overal, en vaak sneller en goedkoper

maar een plaats waar onderwijs wordt gegeven
waar dingen op je weg worden gelegd, en je krijgt wat je niet gevraagd had

waar je wordt gewezen op waar je zelf niet naar gezocht zou hebben

onderwijs als wijzen (Klaus Prange)

niet kind-gericht: ontwikkelen

niet leerstof-gericht: leren

maar wereld-gericht: vormen

“Kijk, daar is iets waarvan ik denk dat het goed, belangrijk, zinvol voor je zou kunnen zijn om er aandacht aan te besteden.”
(Biesta, 2017: “Door kunst onderwezen willen worden”)

DAAROM BLIJF IK TWIJFELS HOUDEN OVER 'LEERLINGEN VERANTWOORDELIJK MAKEN VOOR HUN EIGEN LEERPROCES'

**een vorm van zelf-management die het zelf bij het zelf houdt
in plaats van het naar de wereld te keren**

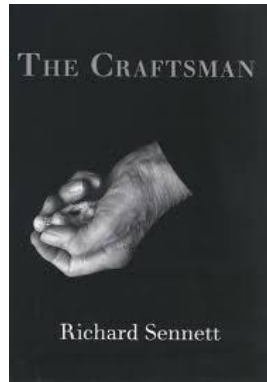
waarbij leren zelf een proces van 'management' wordt

**niet een ontdekkingstocht vol verrassingen
waar dingen 'van buiten' 'binnen' kunnen komen**

**Wat zou er gebeuren als we leerlingen vragen verantwoordelijkheid
te nemen voor het leerproces van een andere leerling?**

EN WAT VRAAGT DIT ALLEMAAL VAN DE LERAAR?

technische professionaliteit
het vakmanschap

normatieve professionaliteit
een brede kijk op onderwijskwaliteit
doelen en bedoeling

onderwijspedagogische professionaliteit

een besef van de bijzondere taak van het onderwijs
niet een kwestie van een heldere **visie**
maar van een zich verbinden met de pedagogische **opdracht**

**“in een andere mens het verlangen wekken
volwassen in de wereld te willen zijn”**

wat vraagt dat je als leraar dat verlangen herkent en bij jezelf blijft verzorgen

DAT LIJKT ME WEL GENOEG!

www.gertbiesta.com
gertbiesta@gmail.com